

Oslo, 23.09.16

Innspill til *Bergens barn – byens fremtid*.

Vi takker for muligheten til å komme med innspill til *Bergens barn – byens fremtid. Felles plan for helsestasjons- og skolehelsetjenesten, psykisk helsearbeid for barn og unge og barnevernet i Bergen 2016-2026*.

Sex og samfunn er Norges største senter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og har i 45 år jobbet for å bedre befolkningens tilgang til tjenester og informasjon knyttet til områder som omhandler seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Vårt arbeid inkluderer blant annet drift av poliklinikk med gratis tjenester til alle under 25 år, undervisning og hospitering, utarbeidelse av informasjons- og undervisningsmateriell, samt politisk påvirkningsarbeid.

I 2015 tok vi imot over 14.000 pasienter ved vår klinikk, i tillegg til at det ble gjennomført nesten 8.000 selvtester for seksuelt overførbare infeksjoner hos oss. Vi har siden 1992 holdt seksualitetsundervisning for alle 10. klasser i Oslo, et tilbud som ble obligatorisk for Osloskolen i 2008. I 2015 holdt vi seksualitetsundervisning for 6.000 elever.

Våre ansatte underviser helsepersonell ved alle relevante høgskoler og universiteter, og ferdig utdannet helsepersonell kan delta i vårt hospiteringsprogram. Vi driver også en chat-tjeneste hvor unge fra hele Norge fire dager i uken får mulighet til å snakke med helsepersonell.

Våre tjenester og vår kompetanse er svært etterspurt. Vi mottar henvendelser fra pasienter og helsepersonell fra hele landet, inkludert Bergen, som uttrykker ønske om et lignende tilbud i sin kommune.

Våre innspill er sentrert rundt våre kompetanseområder. Vi ønsker å trekke frem følgende:

- Barn og unges seksuelle og reproduktive helse og rettigheter
- Tilgjengelige tjenester for unge
- Unges tilgang til prevensjon
- Jordmordekning

Barn og unges seksuelle og reproduktive helse og rettigheter

Vi savner et tydeligere fokus på barn og unges seksuelle og reproduktive helse og rettigheter i planen. I et helsefremmende og forebyggende perspektiv er tidlig intervensjon et viktig virkemiddel. Bredden av seksuell og reproduktiv helse bør inkluderes i et helhetlig arbeid med barn helt fra starten av og dermed adresseres ved helsestasjoner for barn, og videre også i skolehelsetjenesten og ved helsestasjon for ungdom.

Vi støtter planens fokus på både forebyggende og helsefremmende arbeid. Seksuell og reproduktiv helse handler om mye mer enn prevensjon, seksuelt overførbare infeksjoner og abort. Med selvbestemmelse i hovedsetet vil en positiv tilnærming til seksualitet, inkludert kropp og identitet, samt psykisk helse knyttet til seksualitet, være avgjørende for at barn og unge skal kunne føle seg trygge i relasjon med andre.

Kompetanse og tjenester innen seksuell og reproduktiv helse må inkludere, men ikke avgrenses til, følgende felt:

- Seksuell orientering og kjønnsidentitet, inkludert tiltak rettet mot blant annet menn som har sex med menn og transungdom
- Barn og unge med ulik kulturell og etnisk bakgrunn
- Barn og unge med funksjonsnedsettelse
- Psykisk helse
- Rus
- Vold og seksuelle overgrep, inkludert overgrep på internett

Tilgjengelige tjenester for unge

Det finnes i dag sju helsestasjoner for ungdom i Bergen kommune. Disse har begrensede åpningstider, de fleste har kun åpent én dag per uke.

Ifølge planen *Bergens barn – byens fremtid* er helsestasjonene et gratis helsetilbud på ettermiddag/kveld for ungdom opp til 23 år.¹ På Bergen kommunes egne hjemmesider står det at tilbudet ved helsestasjonen gjelder for ungdom opp til 20 år.² Dersom planen tar sikte på å endre aldersgrensen er dette gledelig. Vi skulle likevel sett at det var et bedre tilbud for unge over 20 år, og gjerne opp til minimum 25 år.

Slik det er i dag har studenter over 20 år kun ett tilgjengelig tilbud, Engen helsestasjon, som har åpent fra 15.30-18.00 tre dager per uke. De tre største studiestedene i Bergen, Universitetet i Bergen, Høgskolen i Bergen og Norges Handelshøgskole, hadde i 2015

¹ Se planen *Bergens barn – byens fremtid* s. 23.

² Se [Helsestasjon for ungdom](#).

til sammen omtrent 28.000 studenter.³ Dette gjør at dagens tilbud er svært begrenset, og vi mener helsestasjon for ungdom både må utvides og styrkes.

Mange unge bruker helsestasjonene som første møtested for sin fysiske og psykiske helse. Vi mener også at psykisk helse ikke må være et tilbud som reduseres til tiltak som kun er nødvendig for enkelte⁴, men at arbeid med unges psykisk helse i større grad også inkluderes i arbeid ved helsestasjoner og i skolehelsetjenesten.

Vi ønsker igjen å påpeke at alle arenaer for barn og unge må adressere seksuell og reproduktiv helse, og savner et fokus på dette blant annet i satsingen *Barn- og familiehjelpen*. Vi ser også frem til å lære mer om *Barnepakken+* og *Ungdomspakken+* som foreslås som utvidede tilbud for barn og unge, og håper disse inkluderer fokus på seksuell og reproduktiv helse.

Unge tilgang til prevensjon

Helsesøstre og jordmødre fikk fra 1. januar 2016 utvidet rekvisisjonsrett og kan nå skrive ut prevensjon til alle unge over 16 år. En utvidet rekvisisjonsrett for prevensjonsmidler er et bidrag til å sørge for at prevensjon gjøres lett tilgjengelig for unge. Dette er et virkemiddel for å styrke seksuell autonomi, øke bruken av sikker prevensjon og forebygge uønskede svangerskap og abort. Det er viktig at kommunen satser på helsesøstres og jordmødres kompetanse slik at de også får nødvendig opplæring når det gjelder prevensjon, inkludert langtidsvirkende prevensjon som p-stav og spiral.

Til tross for helsesøstres og jordmødres utvidede rekvisisjonsrett, er det likevel viktig å påpeke at det fremdeles kun er lege som kan skrive ut prevensjon til unge under 16 år. Med begrensede åpningstider ved helsestasjon for ungdom, er det viktig at det er lege tilgjengelig når helsestasjonen er åpen. Kommunen ønsker, ifølge planen, flere leger i større stillinger tilknyttet helsestasjons- og skolehelsetjenesten og at legene skal være oftere til stede på alle skoler, og dette støtter Sex og samfunn. Vi støtter også forslaget om at helsestasjons- og skoleleger i større grad skal være involvert og være pådriver for gruppe- og befolkningsrettet arbeid, inkludert samarbeid med fastlegene, ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Tilgang til prevensjon kan som nevnt tidligere bidra til å redusere uønskede svangerskap og abort. I bydel Grünerløkka i Oslo, hvor Sex og samfunn holder til, har

³ Statistisk Sentralbyrå [Studenter ved universiteter og høyskoler, 1. oktober 2015](#)

⁴ Planen deler inn Etat for barn og families tjenestetilbud i tre trinn, hvor psykisk helse står oppført i trinnet som er «nødvendig for enkelte». Se planen side 18.

jenter i alderen 20-24 år siden 2015 fått tilbud om gratis prevensjon. Dette er et forsøksprosjekt for forebygging av uønskede svangerskap og abort i regi av Oslo kommune, og blir i 2016 utvidet til to nye bydeler. Tilsvarende prosjekter i Hamar, Tromsø og Grenlandsområdet har også vist gode resultat. Det er nærliggende å tro at dette også kan overføres til Bergen, og dette er et tiltak vi ønsker å anbefale Bergen kommune.

Jordmordekning

Vi ønsker å påpeke viktigheten av å sikre god jordmordekning i Bergen kommune. Jordmødre har en nøkkelrolle i arbeidet med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, som inkluderer kvinnehelse i et livsløpsperspektiv, både for ungdom, kvinner i svangerskap, under fødsel og i barseltiden. Det må være tilgjengelige jordmødre både på helsestasjon for ungdom, samt på kommunens fødesteder.

Dessverre får vi stadig historier som forteller hvor alvorlig situasjonen er. Jordmødre over hele landet uttrykker selv stor bekymring når det gjelder pasientbehandling, pasientsikkerhet og arbeidsmiljø ved de store fødeavdelingene på grunn av for lav grunnbemanning. Det er utfordrende og til tider umulig for jordmødre å følge opp kravet om en til en omsorg i fødsel, og kvinner har ikke et reelt valg hvorvidt de ønsker å ha svangerskapsoppfølging hos lege eller jordmor, eller begge deler. Fødende kvinner avvises i døren eller sendes hjem kort tid etter fødsel, og dette påvirker tryggheten hos den fødende og i verste fall også barnet.

Avslutningsvis

Barn og unge må tilbys arenaer hvor de kan snakke om seksualitet med kvalifisert helsepersonell, og det er viktig at relevante tilbud er tilgjengelig. Overordnet vil vi derfor be om at tematikken seksuell og reproduktiv helse og rettigheter får en sentral plass i planen, da dette inkluderer temaer som berører hvert enkelt menneske gjennom hele livsløpet.

Helsestasjon for ungdom må være et helhetlig, gratis og tilgjengelig lavterskeltilbud som adresserer unges fysiske og psykiske helse, og i tillegg må andre relevante lavterskeltilbud for barn og unge prioriteres og sikres finansiering.

I vårt arbeid møter vi unge med ulik bakgrunn. Vi ser hvor viktig trygge og åpne møteplasser er for enkeltindividers liv, og slike møteplasser trengs for å sikre tilgang til relevant informasjon for mindre grupper og for individets helse og velvære.

Til slutt vil vi anbefale at planen *Bergens barn – byens fremtid* ses i sammenheng med relevante nasjonale tiltak og planer, inkludert:

- *Nasjonal faglig retningslinje for helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Skolehelsetjenesten 5–20 år og helsestasjon for ungdom (HFU) (pågående høring).*
- *NOU 2015: 2 Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt miljø.*
- *Folkehelsemeldingen - Mestring og muligheter. Meld. St. 19 (2014-2015).*
- *Nasjonal strategi for seksuell helse (under utarbeidelse).*
- *En god barndom varer livet ut - Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014– 2017).*

Vi vil igjen takke for mulighet til å komme med innspill til en god og viktig plan for Bergen kommune, og vi stiller gjerne til muntlig deputasjon dersom vi får anledning.

Vennlig hilsen

Maria Røsok
Daglig leder

Tore Holte Follestad
Assisterende daglig leder